

A Solymári kőfülke.

Irta: Kubacska András.

A pestmegyei Solymár község határában több barlang ismeretes. Legnagyobb a számos üregből, folyosóból és kürtöböl álló Solymári barlang, vagy népies nevén Ördöglyuk. Turisztikai leírását és térképét többen közölték már az irodalomban, így legutóbb Bekey I. G. a Turisták Lapjában (1920. évf.).

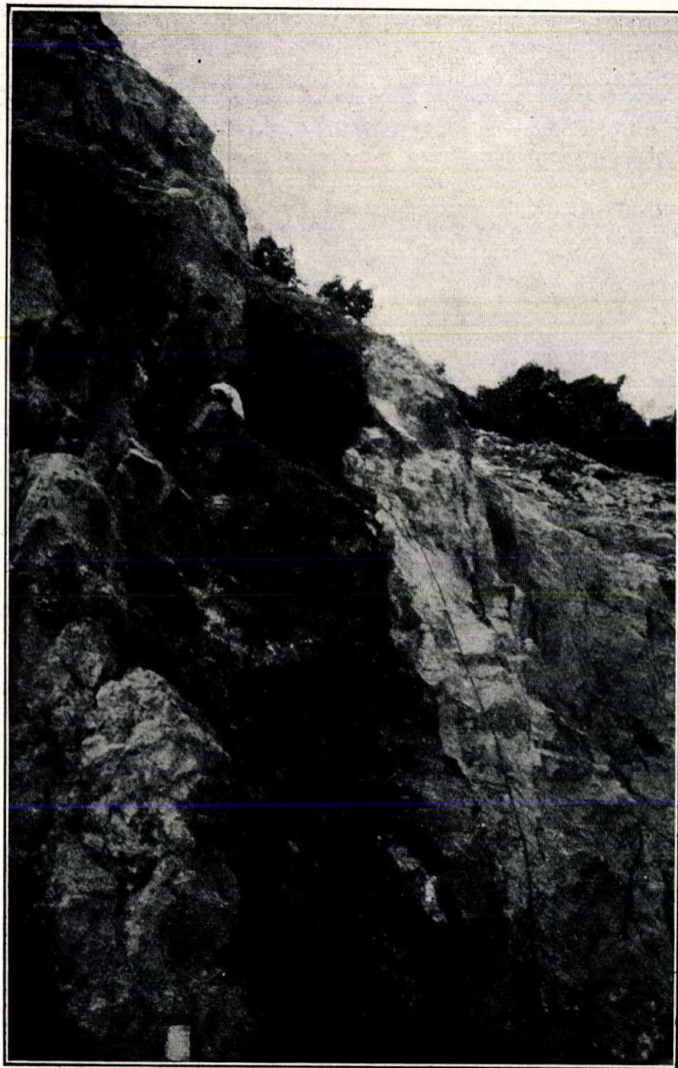
Közvetlenül emellett a barlang mellett nyílik még egy második, jóval kisebb üreg a Csúcshegy oldalában: a Solymári kőfülke, helyi nevén Bockloch vagy Kecseistálló barlang.

A Csúcshegy, amelyben ezek a barlangok terjeszkednek főtömegében triász korú dachsteini mészkőből áll. Ebben a mészkőben a most említett két barlangon kívül még számtalan egyéb

részletesen foglalkozott. Budinszkyt az ásatásokra az a feltevés ösztökölte, hogy a kőfülkében megtalálja az ősember nyomait. Az üreget lefénnyképezte és felmérte. A kőfülke fenekét borító kőtöltést négyzetméterenként felásatta, az eredményekről pedig pontos feljegyzéseket készített. Sajnos, hogy halála után úgy kéziratai, mint térképei elkallódtak. Magam Gedeon Tihamér barátommal az elmúlt nyáron térképeztem az üreget, hogy Budinszky hátrahagyott írásait kiegészíthesem. A kőfülke nyílásának magassága kár 2 m lehetett; jelenleg valamivel nagyobb, mivel a mennyezet jórésze beszakadt már az egykori nyílás felett. Legnagyobb magassága a kőfülkének mintegy 3,5 m. Az egyetlen nagyobb üregből álló fülke legnagyobb hosszúsága az ÉNY-DK-i irányba mérve 18,5 m. A 2-ik képen a kőfülke nyílását, a 3-ik képen az alaprajzát, végül a 4-ik képen az É-D-i irányba szerkesztett szelvényét mutatjuk be.

Budinszky a kőfülkében próbagödörket ásatott (ezek a térképen és szelvényen fel vannak tüntetve), azonban véglegesen nem dolgozta fel az ásatás anyagát, hanem az egész gyűjteményt az egyetemi Földtani Intézetbe helyezte el. 1916-ban bekövetkezett halála azután végleg megakadályozta megkezdett munkájának befejezésében. A leletből, valamint a melléjük helyezett jelzőlapocskákból és jegyzetekből csodálattal olvashatjuk a pontos, körültekintő, tudományos értékű gyűjtés sok mozzanatát; a gyűjtésnek és kutatásnak szakszerű lefolyását, azonban a jelzőlapocskákat azóta ránk nézve értéktelenné tették azok a felforgató turkálások, melyek a gyűjtött anyagot Budinszky halála óta feldúlták és amelyek a lapocskákhöz tartozó anyagot egymásközt összezacserélték.

Amennyire kivethetem az összehányt anyag feljegyzéseiből, az ásatásokat a Solymári kőfülkében vörös terra-rózsás agyagban kezdte meg Budinszky. Ez alatt homokos és agyagos rétegek váltakozva követték egymást. Ezek a rétegek az alluviumba

1. kép. A Solymári sziklaüreg egyetlen ránk maradt fényképe (Bartucz felvétele. 1906.). Jól látható rajta a hosszán aláfutó repedés mentén képződött üreg, amelyet egész hosszába barlangi agyagrétegek töltenek ki.

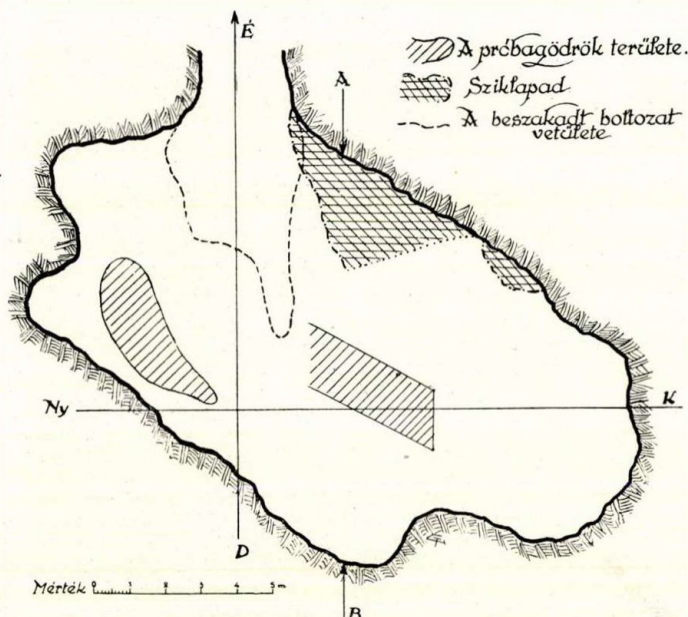
kisebb-nagyobb üreg van, amelyeket időnként a kőfejtési munkálatokkal kapcsolatban nyitnak meg. Egy ilyen hosszán elnyúló üreget az alábbi képen mutatunk be (lásd 1. kép). Ez az üreg arról volt nevezetes, hogy agyagos rétegeiben gazdag negyedkori faunát találtak, közöttük néhány páratlanul szép lelettel. Az üreg falait azóta (1905—1906) lerobbantották és elhordták a mészégetők, a maradványokat azonban gondos kezek összegyűjtötték és ma a budapesti egyetem Földtani Intézetének egyik legszebb gyűjteménye.¹

A Solymári sziklafülkének a tudományos átkutatását szintén elkezdték volt, még az 1905—1906-os években. Budinszky Károly, aki az előbb említett faunát megmentette, ezzel a kőfülkével is

¹ Kubacska A.: A Solymári sziklaüreg pleisztocén csontlelete. (Barlangvilág. Vol. I. pag. 17.) Budapest, 1926.

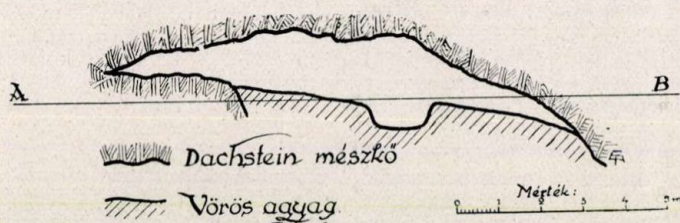
2. kép. A Solymári kőfülke nyílása.

3. kép. A Solymári kőfülke alaprajza.

tartoztak. Bennük egész sereg emlős és madár maradványa hevert (*Caprea capreolus* L., *Felis domestica* L., *Lepus europaeus* Pall. stb.), továbbá cserepek, fémtárgyak és tűzhely maradványok (égett csont, hamu, faszén) kerültek még elő. Az alluvium alatt pleisztocén rétegekre bukkantak (barna színű barlangi agyag), amelyből a barlangi medve (*Ursus spelaeus* ROSEN) csontja került elő.

A Solymári barlang (Ördöglyuk) előcsarnokában mélyesztett próbagödör csak az alluviumot tárta fel. Azt is csak a felső,

4. kép. Szelvény a Solymári kőfűlken át.

denevér guanos részében. Innét számtalan denevér csonton kívül semmi egyéb nem került ki. A maradványok alapján a következő denevér fajok ismeretesek: *Rhynolophus ferrum-equinum* SCHREIB., *R. euryale* BLAS., *Myotis oxignathus* MONT., *Miniopterus Schreibersi* NAT.

Amennyiben idők során a mai nehéz viszonyok elmultával arra sor kerülhet, nem lenne haszontalan pénz- és időpazarlás a Solymári kőfűlke felásatása sem. Ugyszintén a Solymári barlang (Ördöglyuk) előcsarnokának felásatása sem lesz meddő fáradság. Legjobban sürgeti a kutatást az a tény, amely szerint újabban éppen e barlangok alatt kezdték ki a hegyoldalt kőfejtés céljaira. Ha a már javában folyó munkát nem lehet betiltani, úgy rövid időn belül a kőfűlke, valamint a barlang is csak a múlté lesz.

A pusztulófélben lévő amerikai vadról és a megmaradt állomány megmentését célzó intézkedésekről.

Az első bevándorlók idejében Amerika hegyeit és prairie-jeit még sok-sok millióra menő vad népesítette be. Elismert természettudósok nézete megegyezik abban, hogy az amerikai nagy vad két kiváló képviselője, a bölény és a villásszarvú antilop, számban legalább is elérte az Egyesült Államok jelenlegi népességét. Ezt bizonyítja a „Department of Agriculture” nemrég kiadott jelentése is: „A bölénycsordák egykori állományát 30—60 millió állatra becsülik. A villásszarvú antilop száma eredetileg — az állat nagyobb előfordulási területe és gyakorisága folytán — konzervatív becslés alapján 30—40 milliónál kevesebbre nem tehető, valószínűleg többre”. Ennek a jelentésnek az idejében pedig, 1925 augusztusában a „Biological Survey” már csupán kb. 30.000 szétszórta élő antilopot tudott kimutatni. A bölényt jelenleg szintén csak néhány fogságban tartott csorda képviseli. E két vad lemészárlásának szomorú története, mely mészárlás az amerikai kormány közbelépése nélkül teljes lett volna, Walker B. szerint (*Scientific American*, január 1927.) kisebb mértékben az amerikai vad valamennyi fajára áll, — legyen az nagy vagy kis vad, szőrrel vagy tollal fedett.

A kultúrember megjelenésekor a nagy állatsordák rohamosan eltűntek, mert míg a bennszülött csupán szükségleteinek fedezése céljából ölt, addig a fehér ember üzletet csinált elpusztításukból. Az 1872—1874. években történt bölénymészárlás az értékesített állatokra vonatkozó, most megjelent statisztikából is megítélhető. A vasúti társaságok kimutatásai szerint 1,378.359 bőr került szállításra és figyelembevéve, hogy 1872-ben minden piacra került bőr, három elpusztított bölényt jelentett és 1873-ban pedig kettőt, a lemészárolt bölények száma 3,158.730 volt. A bölény gyors elpusztítását abból a tényből is megítélhetjük, hogy a két első évben kb. három millió állatot öltek meg, míg a harmadikban már csak 158.583-at. A Santa Fé-i vasúti társaság ebben a három évben 2,250.400 font bölényhúst és 10,793.350 font bölénycsontot szállított vonalain hajóra. Az 1880-tól 1884-ig terjedő években folytatódott e nagymértékű állatpusztítás, melynek

következtében a bölény, mint vad állatfaj úgyszólván megszűnt. Az 1889. évi felvétel csupán 1091 vadon és fogságban élő állatot mutatott ki az Egyesült-Államok és Kanada területéről. Becslés szerint 1920-ban a fontosabb nagy vad száma az Egyesült-Államok területén (Kanadát és Alaszkát nem számítva) a következő volt: 3400 bölény, 7500 villásszarvú antilop, 59.000 jávorszarvas, (52.000 „elk” és 7000 „moose”), 6000 havasi kecske és 10.000 vadjuh.

Az Egyesült-Államok kormányainak nemtörődömségére vezethető vissza az Alaszka közelében fekvő Pribilof-szigetek partvidékén élő prémes fókák csaknem teljes kipusztítása is. A „Bureau of Fisheries” 1909-ben erre vonatkozólag a következőket mondja: „Az alaskai prémes fókák a világ legértékesebb vadászati forrását képezik. Nemzeti szégyen, hogy az a 4—6 millió foka, mely az Oroszországtól megszerzett Alaszkával került birtokunkba, számbelileg annyira csökkent, hogy most már 150.000-nél kisebb a számuk.” Ezeknek az értékes állatoknak teljes kipusztítását az Egyesült-Államok, Anglia, Japán és Oroszország közt 1911. évi július 7-én kötött fókavadászati megállapodás akadályozta meg. Ettől az időtől kezdve a fókaterületre a „Department of Commerce” ügyel fel. 1911-től 1921-ig számuk 105.000-ről 581.453-ra emelkedett.

Mikor a bölényt kipusztították, az amerikai nagy városokban nagy üzlet indult meg a vad szárnyasban, fűrjben, nyírfajdban stb., úgyhogy a szárnyas vadat hasonló veszély fenyegette, mint a nagy vadat. A veszélyt azonban elhárította az 1900. évi szövetségi megállapodás, mely megtiltotta az államtörvény áthágásával lőtt vaddal való kereskedést. Ezt a megállapodást 1918-ban egy, a költöző madarakra vonatkozó szerződés követte, mely a szárnyas vad árusítását szüntette be.

Egy ország vadállományának védelmét az illető ország kormányának több okból is kell vállalnia. Az első ok kétségtől elválasztható. Azt hiszem, hogy senkisé, aki hazáját szereti, nem nézheti tétlenül és nyugodtan a hazája faunájára jellegzetes állatfajok kipusztítását. De sport tekintetében is fontos a vadállomány megőrzése. Megfelelő védelmi intézkedések mellett a nagy és a kis vad vadászása a szórakozás egészséges, törvényes és emberi módja. Természetes azonban, hogy vadászásról és nem öldösről van szó. A vad húsa iránti szeretet még abból az időből maradt mireánk, amikor még ez képezte az emberi faj úgyszólván egyedüli táplálékát. A modern vadászás megfelelő korlátok között, nemhogy kegyetlen és pusztító volna, de az egyedüli gyakorlati módja a vad megőrzésének azáltal, hogy bizonyos százalékat táplálék gyanánt felhasználva, megakadályozza a vad túlságos elszaporodását és így éhség következtében előálló elpusztulását. Nem is mindenki tudja a vadász szakmájának nagy értékét. Az amerikai „Department of Agriculture” egy volt államtitkárának 1924. évi március hó 24-i jelentésében 6 millióra becsüli évenként a vadászok számát az Egyesült-Államok területén, a lelőtt vad értékét pedig a „Biological Survey” főnöke egy billió dollárra.

A vadra vonatkozó minden kérdést túlszárnyalja azonban ma fontosságban és rögtöni cselekvést követel Amerika költöző vízimadarainak a megmentése. Az Egyesült-Államok és Anglia közt megkötött 1916. évi, a költöző madarakra vonatkozó szerződés Kanada és az Egyesült-Államok területén átvonuló költöző madarak védelmét célozza. Ez a szerződés és a szövetségi megállapodás megszüntette ugyan a vándormadarak árusítását és megtiltotta vadászásukat tavasszal, de nem hárít el azonban egy a madárvilágot fenyegető másik nagy veszélyt azoknak a vízi területeknek — mocsaraknak, lápoknak stb. — gyors megszüntetése következtében, melyek a vadon élő vízi madarak pihenő- és fészkelőhelyeül szolgáltak. Már sok éve történik e vízi területek lecsapolása, tekintet nélkül arra, vajon ilyen vízlevezetés előnyös-e a tulajdonosára és így a madarak végzetesen összezsúfolódtak a megmaradt területeken, amelyeken elegendő táplálékot nem találván, sokan éhenhaltak. Az amerikai kongresszus most egy, a költöző madarak menedékhelyeire és mocsaras, lápos területek megőrzésére vonatkozó törvényjavaslatot vett tárgyalás alá, mely minden amerikai madárbarát hathatós támogatására érdemes. E törvényjavaslat szerint minden vadászati engedély után évi illeték fizetendő, melynek összege elegendő lesz a szükséges madármenedékhelyek megszerzésére, fenntartására és felügyeletére.

Kieselbach Gyula dr.